ЧЫЛА ЭЛЛАСЭ ПРОЛЭТАР-ШАМЫЧ, УШНЫЗА!

Лэнин-Сталин паша вэрч кучэдалаш йамдэ лий!

ЙАМДЭ ЛИЙ

1938 ий 2 фэвраль № 7

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН ОРГАНЖЭ

ГАЗЭТ АК: идалыклан 2 т. 16 ыр. пэл ийлан 1 т. 8 ыр.

СССР Вэрховный Совэт Прэзидиум прэдсэдатэльын замэститэльжэ-шамыч

К. М. КЭЛЬБЭДИНА

СССР Вэрховный Совэт дэпутат

Лэнинын сугыньыжым сайын шуктыза

Пионьэр йолташ-шамыч, мый эн пэрвойак Москош, СССР Вэрховный Совэтын пэрвой Сэссийышкыжэ мийэн коштмэм нэргэн каласынэм.

Мэмнам Моско пэшак шокшын ваш лийэ. Сэссий тӱҥалмэ дэч ончыч москвич-шамыч мланна пэрвокласный, тӱньаштэ эн сай мэтром ончыктышт. Мланна мландэ йымал кӱртньӧ корнын у радиусшым ончыктэн коштыктышт, мэ, СССР Вэрховный Совэт дэпутат-шамыч у радиусын пэрвой пассажиржэ лийна. Мэмнан Йошкар столицысэ мландэ йымалын сӧраллыкшэ чыланамат пэш чот куандарыш. Мэтро лачак мэмнан родинлан кэлшышэ. Тыгай мэтро тӱньамбалнат укэ, тудо капитализм годым лийынжат ок кэрт.

Мэмнам Малый художэствэнный тэатрыш, академичэский тэатрыш, моло тэатрлашкат намийышт. Заслужэнный артист - шамычын модмыштым ончышна. Москвич-шамыч мэмнам Лэнин мавзолэйыш намийышт. Лэнинын капшым ончышна, тудо йанда йашлыкыштэ илышыла койын кийа. Лэнин музэйыштэ нигунам мондыдымо Владимир Ильичын илышыжым, пашажым ужна.

Москошто кугу, чаплэ корпус-шамыч шочыт, урэмлаштэ трамвай, автомобиль, автобус, тролэйбус-шамыч пэшак шукын улыт, урэм коч вончэн кайашат ок лий.

Тыгай изи статьаш чылажым ончыктэн кэрташ нигузэат ок лий. Мый кугун ом сэрэ. Тэмдан кокла гыч йатыржэ шкэак мийэн ужыныт.

СССР Вэрховный Совэтын пэрвой Сэссийжэ Крэмльовский дворэцыштэ лийын. Мэмнан кокла гыч йӹтыржэ Иосиф Виссарионович Сталиным пэрвой ужынытъ. Мыйат Иосиф Виссарионовичым ужым.

Сэссий тӱҥалшаш жап. Сталин йолташ шкэ соратникшэ-шамыч дэнэ пырльа трибуныш лэктэш. Чыла дэпутат-шамыч калык вождьым, совэт калыкын пэрвой дэпутатшым Иосиф Виссарионовичым пэш кугу йӧратымаш дэнэ, уло шӱм дэнэ куанэн вашлийыч. Мэ гэниальный вождьлан ала гушкэн кидым совышна. Сталин йолташ пэшак скромный, простой. Мэ тудлан кидым совэна, а тудо шыргыжалын мланна кидым сова. Тунам мэмнан куанымашыжэ могай ыльэ! Мый трибуныш мийэнак Сталин йолташым саламлынэм ыльэ. Мланэм вэлэ огыл, кажнынат шӱмжылан тыгак чучын.

СССР Вэрховный Совэтын пэрвой Сэссийжэ государствэнный пашам лончылыш. Тидын нэргэн кугунак омат ойло, тэ „Йамдэ лий" газэтыштэ лудын улыда. Сэссий пэш кугу активность дэнэ эртыш.

Пионьэр йолташ-шамыч! Мэмнан социалистичэский родина Сталин йолташын вӱдымыж дэнэ пэлэдалтын ончыко кайа. Тэ мэмнан социалистичэский родинылан достойный лийын кушкашда кӱлэш. Тэ чыланат Владимир Ильич Лэнинын туныктымыжым сайын шинчэда. Тунэмаш, тунэмаш да тунэмаш, мланна Лэнин ойлэн кодэн. Кызыт тыгак мэмнам Сталин йолташ туныкта. Тудо мланна отлично тунэмашна мо гына кӱлэш гын, чыла ыштэн. Тэ Лэнин дэн Сталинын туныктымыштым шукташда кӱлэш. Тэ вэт пионьэр, Совэт школышто тунэмшэ улыда. Тидэ тунэммэ ийым отлично тунэмын лэкшаш вэрч кучэдалза, сылнэ литэратурым лудса, пионьэр организацийыштэ, кружоклаштэ пашам сайын ыштыза, шкэнан чаплэ социалист родиным аралаш, тӱньамбалнэ коммунизмым ышташ достойный лийын кушса.

Алэксэйэв комсомолыш пурэн

Алэксэйэв Владимир Кужмарий пэлэ кыдалаш школышто эн талэ пионьэр. Володьа тунэммаштэ эрэ отлично отмэткым налын. Дисциплиныжэ сай, общэствэннэ пашам активнэ ышта.

Тэний Алэксэйэвым школысо комсомол организаций лэнин комсомол радамыш пуртыш. Тидлан тудо пэш куаныш, пашам эшэ активнырак ышташ пижэ.

Камайэв Паймэт.

СССР Вэрховный Совэт Прэзидиум прэдсэдатэльын замэститэльжэ-шамыч

Сӱрэтыштэ: (шола гыч пурлашкэ:) **Шагадайэв Мунавар**—Таджикский ССР, Гармский округ дэч дэпутат. **Умурзаков Нурбапа**—Казахский ССР, Чимкэнтский округ дэч дэпутат. **Салихов Мурат**—Киргизский ССР, Ошский округ дэч дэпутат.

Сӱрэтыштэ (кӱшычын ӱлыкӧ):
Хохлов Иван Сэргэйэвич—РСФСР, Московский сэльский округ дэч дэпутат.

Пэтровский Григорий Иванович—УССР, Днэпропэтровский округ дэч дэпутат.

Натальэвич Никифор Йаковлэвич—БССР, Слуцкий округ дэч дэпутат.

Касумов Мир Башир Фатдах оглы—Азэрбайджан ССР, Сибир-Абадский округ дэч дэпутат.

СССР Вэрховный Совэт Прэзидиум прэдсэдатэльын замэститэльжэ-шамыч

Сӱрэтыштэ (кӱшычын ӱлыкӧ):
Махарадзэ Филипп Йэвсэйэвич—Грузинский ССР, Самтрэдский округ дэч дэпутат.

Папьан Мацак Пэтросович—Армäнский ССР, Стэпанаванский округ дэч дэпутат.

Бабайэв Хивали—Туркмэнский ССР, Тэджэнский округ дэч дэпутат.

Ахунбабайэв Йулдаш — Узбэкский ССР, Андижанский округ дэч дэпутат.

12

ВКП(б) ЦК-ын ЧЭРЭТАН ПЛЭНУМЖО НЭРГЭН
ИНФОРМАЦИОННЫЙ УВЭРТАРЫМАШ

Кодшо кэчылаштэ ВКП(б) Цэнтральный Комитэтын чэрэтан Плэнумжо лийын.

Плэнум СССР Вэрховный Совэт Сэссийын вопросшо-шамычым ончэн налын да соотвэтствуйущий пунчал-шамычым луктын.

Плэнум „Коммунист-шамычым партий гыч лукмо годым парторганизаций шамычын йоҥылышышт нэргэн ВКП(б) гыч лукмо-шамычын апэльацийышт дэн формальнэ-бӱрократичэский отношэньэ нэргэн да нинэ ситыдымаш-шамычым кораҥдымэ шотышто мэр нэргэн“ вопросым каҥашэн налын да соотвэтствуйущий пунчалым луктын.

Тидлэч посна, ЦК Плэнум йатыр озанлык вопрос-шамычым ончэн налын да соотвэтствуйущий пунчал-шамычым луктын.

Плэнум **П. П. Постышэв** йолташым ВКП(б) ЦК политбӱро члэныш кандидат-шамыч состав гыч утарэн.

Плэнум ВКП(б) Политбӱро члэныш кандидат-шамыч составыш ВКП(б) Московский обком сэкрэтарь **Н. С. Хрущэв** йолташым да ВКП(б) ЦК Оргбӱро составыш **Л. З. Мэхлис** йолташым пуртэн.

ЧЭСТНЫЙ ИЭҤГЫМ ТУШМАН ДЭЧ ОИРЭН МОШТАШ
Пионьэр-шамычлан ВКП(б) Цэнтральный Комитэтын плэнумжо нэргэн

Сталин йолташын мудрый указаньыжым шуктэн мэмнан партий шкэ радамжэ гыч троцкистско-бухаринский бандит-шамычым да партий дэн калыкын моло тушманжэ - шамычым чакнышэ куклэн луктын шогэн да куклэн шога. Нинэ тушман - шамыч партийыш ондалэн пурэныт.

Шкэ радамжым тушман-шамыч дэн нунын пособникышт дэч эрыктэн, партий пэш вийан лийын. Фашист-шамычын тарзыштым поктэн луктын, партий шуко тӱжэм дэнэ пэш талэ партийный, государствэнный пашайэҥ-шамычым, Лэнин-Сталин пашалан мучашдымын прэданный йэҥ-шамычым выдвигатлэн шога.

Шкэ радамым эрыктымэ годым йужо партийный организаций - шамыч йоҥылышым огыт ыштыл ыльэ гын, партийын сэҥымашыжэ адакат кугурак лийэш ыльэ. Тидэ йоҥылышыжо тыштэ лийын: коммунист-шамычым партий радам гыч лукмо годым шуко вэрэ пэш куштылгын, сайын тэргэн налдэ ончэныт. Посна коммунист-шамыч ӱмбак шойак йодмаш пурэн гынат, нуным партий радам гыч луктыныт. Партий радам гыч йоҥылыш лукмылан нинэ коммунист-шамыч вуйшиймашым пуэныт, а партийный организаций-шамыч нуным тылзэ дэнэ ончыдэ кийыктэныт.

Сталин йолташ, партийын Цэнтральный Комитэтшэ кажнэ йэҥ дэкэ, кажнэ коммунист дэкэ эрэак чутко, вниматэльнэ ончаш, тушманым чэстный йэҥ дэч, чэстный йэҥым тушман дэч ойрэн, палэн мошташ туныктэныт. Вот тидыжэ — чын большэвистский бдитэльность. Но йатыр партийный организаций-шамыч Сталин йолташ дэн Цэнтральный Комитэтын нинэ указаньыштым мондэныт. Тидыжым тушман-шамыч шкаланышт кучылтыныт. Нуно коммунист-шамычым партий радам гыч луктыктышашлан нунын ӱмбак тӱрлӧ шойам кышкэныт. Тидын дэнэ фашизмын агэнтшэ - шамыч мэмнан большэвистский кадр-шамычнам йӧрдымашкэ лукташ шонэныт. Тушман-шамыч посна коммунистым партий вашһарэш сырыкташ тыршэныт, а варажэ шкэныштын контррэвольуционный купшыкышт шупшаш кучэдалыныт.

Тушман-шамыч чэстный коммунист ӱмбак шойам кышкэн, путырак бдитэльныйла койын, шкэныштын прэступлэныштым шылдаш тыршэныт. Вэт нунылан шкэныштын шакшэ, контррэвольуционный пашаштым ыштышашлан кузэ гынат партий радамышэ шогаш кӱлын.

Тушко карьэрист-шамычат шкэныштын кыдыштым пыштэныт. Нунылан партий дэн калыкын интэрэсышт нымайат шэргэ огыл, шкэ вэрчынышт гына шонат. Чэстный коммунист-шамычым партий радам гыч луктэдэн, шкэныштым бдитэльный йэҥла койыктэн, кӱшкырак нӧлдалалташ, кугурак постыш логалаш кучэдалыныт.

Адак йужо партийный руководитэль - шамыч мут кучымашкэ шогалшаш дэч шкэныштым аралшашлан лийын гына коммунист-шамычым партий радам гыч луктэдэныт. Нуно тыгэ ойлэныт: „Тидэ альэ вэс коммунист титакан альэ укэ, мыланэм молан ончашыжэ? Тудын ӱмбач вуйшимаш уло гын, мый тудым партий гыч луктам, тидэ сайрак лийэш, тунам мыйым нигэат титаклэн ок кэрт“.

ВКП(б) Цэнтральный Комитэтын шукэртэ огыл эртыш чэрэтан плэнумжо партийный организаций шамычын тыгай йоҥылышышт нэргэн лӱмын обсуждатлэн.

Плэнум ончыктэн: партий радам гыч тыгэ массэ дэнэ луктэдымаш, чэстный коммунист-шамычым тыгэ ончымаш — партийнэ организацийлаштэ врэдитэльствэ.

Цэнтральный Комитэтын плэнумжо партий гыч лукмо чыла коммунист-шамычын йодмыштым тылзэ жапыштэ ончэн пытараш, кажнэ дэлымат чутко, вниматэльнэ лончылаш да йоҥылыш лукмо чыла коммунист-шамычын партийыш восстановитлаш кӱштэн.

Партий радам гыч лукмэк йэҥ - шамычым паша дэч посна кодымашым плэнум йӧршӧш кэлшыдымылан шотлэн. Тидэ Сталинский Конституцийым пудыртымаш лийэш, вэт тушто СССР-ын кажнэ гражданинжат пашалан праван манын ойлымо.

Чэстный коммунист-шамыч ӱмбак шойам кышкышэ-шамычым плэнум мут кучымашыш пэҥгыдын шупшаш кӱштэн.

Тидэ чылажат мэмнан элыштэ тушман-шамычым пытарэн шуктымым, нунын дэнэ кучэдалмаш чарнышашым ок ончыкто. Мӧҥгӧшыла! Кучэдалмаш ик минутланат ок чарнэ. Партийын Цэнтральный Комитэтшэ большэвистский бдитэльностьым эрэак нӧлдаш чыла партийный организаций-шамыч дэн нунын руководитэльышт дэч трэбытлэн. Мэмнан партий троцкистско - бухаринский бандит-шамычым ожнысэмынак чыла шэлшыла гыч йӱлалтэн луктэдаш тӱҥалэш.

Сталинский Цэнтральный Комитэтын мудрый рэшэнийжэ дэнэ вооружитлалтын мэмнан партий шкэ радамжым тушман-шамыч дэн нунын пособникышт дэч йӧршын эрыкта.

13 тэҥыз да 3 окэан коч

Идалык ожно, 1936 ийын дэкабрь тылзыштэ Батумский порт гыч совэтский танкэр (вефть оптымо судна) „Батуми“ тӱҥын йыр кошташ лэктын кайыш. Пэрвой тудо Срэдизэмный тэҥыз коч Швэдцийыш кайэн. Атлантичэский окэан гыч Панамский канал коч тудо Тихий окэаныш лэктын. Тыжэч танкэр ик мыньар рэйсым Владивостокыш да Ногаэво бухтыш ыштэн.

Суматрасэ Палэмбанг порт гыч корабль кэросинын оптэн Карачи портыш (Индийыш) кайэн. Тылэч вара танкэр Йуго-Восточный Африкыш кайэн.

Судна 13 тэҥыз дэн кум окэаҥым эртэн.

20 йанварьыштэ „Батуми“ африканский Момбас порт гыч Шэм тэҥызыш, родной сэржэ дэк кайаш лэктын. Фэвральын пэрвой дэкадыштыжэ тудо Туапсыш толын шушаш.

ПАПАНИНЭЦ-ШАМЫЧ КЫЗЫТ КУШТО УЛЫТ?

Папанинэцмытын ийын коштмо станций шинчымэ ий кэчывал вэлышкыла, Грэнландий сэр мучко кайа. 24 йанварьыштэ тудо сэвэрный широтан 76 градусыштыжо 29 минутыштыжо да западный долготан 13 градусыштыжо 25 минутыштыжо лийын.

Нинэ широталаштэ лэдокол-шамыч вэлэ огыл, таҥызысэ тыгылай судна-шамычат коштын кэртыт.

Шукэртэ огыл Мурманск гыч „Мурманэц“ гидрографичэский судна Грэнландский тэҥызыш лэктын кайэн, тудо ийын кромкыжым эскэраш тӱҥалэш да папанинэц-шамычын лагэрьышт дэнэ радиосвьазым куча.

Ик мыньар кэчэ ончыч „Мурманэц“ папанинэц-шамычын шогымо широташкэ шуын. 25 йанварьыштэ „Мурманэцын“ капитанжэ Ульйанов йолташ куснылшо станцийын начальникшэ Папанин йолташ дэнэ радиотэлэфон дэнэ мутланэн.

* * *

Правитэльствын пунчалжэ почэш Главный сэвэрный тэҥыз корно начальник, Совэт Ушэм Гэрой Отто Йульйэвич **Шмидтлан** ийын коштшо „Сэвэрный польус“ ий гыч папанинэцмытым налмэ экспэдицийым шкаланжак вуйлаташ кӱштымӧ.

О. Ю. Шмидт йолташлан экспэдицийыш фэвральын пэрвой кэчылаштыжэ кайаш палэмдалтын.

Рэспубликанэц-шамыч дэкэ 20 авиационный мэханик-шамыч толыныт

Испани рэспубликын Панжэрыштэ улшо консулжо дэкэ (тидэ Африкын йӱд йымал вэл сэрыштыжэ, Гибралтар вашһарэш улшо портышто) 20 авиационный мэханник-шамыч толыныт. Нуно испанийсэ мӓтэжник - шамычын армийышкыжэ мобилизатлымэ улыт улмаш. Но испанийсэ мӓтэжник-шамыч дэч куржыныт. Нинэ мэханик-шамыч консул дэкэ толмышт мӧҥгӧ вигак нуным вашкэ гына рэспубликанский испанийыш колташ йодыныт. Мэ фашист шамыч вашһарэш кучэдалаш жэлатлэна манын каласэныт.

—Майорка островышто 80 самольот уло, пилот-шамыч кокла гыч шукышт итальйанэц улыт, манын авиационный мэханик-шамыч консуллан ойлэныт.

Йужышто кучэдалмаш

Испанийыштэ 40 рэспубликанский самольот-шамыч тэруэль фронтыш чумыргышо мӓтэжник-шамычым лӱйкалэныт. Фашист самольот-шамыч рэспубликанский льотчик-шамычын лӱлдмашыштым чарэн кэртын огытыл. Йужышто кучэдалмэ годым рэспубликанский льотчик-шамыч итальйанский самольотым пӧртыктэн волтэныт.

Рэспубликанский льотчик-шамыч войскам да войэннэ укрэплэньым лӱлдылаш тӱҥалыт гын, тунам вара фашист самольот-шамыч мирный ола ӱмбакэ кэржалтыт. 15 гыч 20 йанварь мартэ фашист-шамыч тыгай нападэньым 77 кана ыштэныт.

Парт изан-шамыч йапонэц-шамычым шыгырэмдат

Китайыштэ Тьаньцзин дэн Пукоу коклаcэ чын кӱртньӧ корным налын улына, манын йапонийсэ гэнэрал-шамыч шукэртсэк моктанат. Тидэ кӱртньӧ корно йӱд йымал гыч кэчвал йымалыш шумэш Цэнтральный Китайым пӱчкын кайа.

Но йапонэц-шамыч ик кӱртньӧ корным гына вэлэ налын кэртыныт. Кӱртньӧ корно линий дэчын ӧрдыжтӧ китайысэ партизан-шамыч дэйствоватлат. Сандэнэ йапонийсэ войскашамыч оласэ укрэплэний гоч вончаш лӱдыт.

◆◆◆

ПЫРДЫЖ ГАЗЭТЫМ ЙӦРАТЭН ЛУДЫНА

Мэмнан школышто альэ мартэн пырдыж газэт пэш начарын лэктын шогын. Школ дирэктыр дэн комсомол организаций газэт сайэмдаш йӧршэш полшэн огытыл, ӧрдыжыштӧ гына кораҥыныт.

Мэ, пырдыж газэт рэдколэгий члэн да стэнкоршамыч дэнэ совэщаньым эртарышна. Совэщаньыштэ газэтын ситыдымашыжэ дэн ончылыклык задачыжэ нэргэн кутырышна. Совэщаньэ дэч вара газэтна койынак сайэмаш тӱҥальэ.

Кызыт пионьэр дэн тунэмшэ-шамыч газэт сайэмдаш вийан пижыныт. Газэтыш йоҥа илыш гыч тӱрлӧ ойлымаш, очэрк, почэламут, шарадэ, тушто, молат пэчэтлалтэш. Адак кажнэ номэраш посна мыскара лук ышталтэш.

„Ударник“ лӱман пырдыж газэтнам йӧратэн лудына.

Ильан Вачий.

Рэнто р-н, Кужмарий пэлэ кыдалаш школ.

СССР Вэрховный Совэт Прэзидиумын пэрвой засэданьыжэ

24 йанварьыштэ Крэмльэш СССР Вэрховный Совэт Прэзидиумын пэрвой засэданьыжэ лийын.

Прэзидиум СССР Вэрховный Совэт пэрвой Сэссийэш приниматлымэ законшамычым Ушэм рэспубликшамыч, тугак татар, башкир, да кумский (Дагэстан) йылмэ дэнэ опубликоватлаш да СССР Вэрховный Совэт приниматлымэ вашталтыш дэн йэшартыш пуртыман СССР Конституций тэкстым, да тугак СССР Вэрховный Совэт пэрвой Сэссийын стэнографичэский отчотшым издатлаш рэшэнийым луктын.

СССР Вэрховный Совэт прэзидиум СССР Вэрховный Совэтын тыгай раздэлшамычан „СССР Вэрховный Совэт вэдомость" официальнэ органым издаватлаш тӱҥалаш пунчалын: СССР Вэрховный Совэт приниматлымэ закон-шамыч, СССР Вэрховный Совэтын указшэ-шамыч, информационно матэриал-шамыч. „Вэдомость" ушэм рэспублик-шамыч йылмэ дэнэ издатлалташ тӱҥалалтэш.

Тугак „СССР ЦИК дэн ВЦИК Известия" газэтым „СССР шэмэр-шамыч дэпутат-шамычын совэт Известия"-ш рэорганизоватлымэ нэргэн рэшэнийым приниматлымэ.

Пашазэ-Крэсаньык Йошкар Армий дэн войэннэ тэҥгыз флотлан 20 идалыкым палэмдышашлан СССР Вэрховный Совэт прэзидиумын ончыктымыжо почэш „Пашазэ-Крэсаньык Йошкар Армийлан XX ий" йубилэйнэ мэдаль лукталтэш. Йубилэйнэ мэдаль, тудын рисункыжо дэн описанийжэ нэргэн Положэнийым утвэрдитлымэ.

Прэзидум Пашазэ Крэсаньык Йошкар Армийлан XX идалык тэммэ лӱмэш войэннэ линий дэнэ амнистий нэргэн указым приниматлэн.

Дэпутат билэт дэн оҥгыш пыжыктэн коштмо дэпутат знак образэц - шамычым пэнгыдэмдымэ.

Тыгай йолташ - шамыч составан СССР Вэрховный Совэт Прэзидиум сэкрэтариатым образоватлымэ: Горкин, Малэнков, Николайэва, Сидоров, Козлов да дэла управлэний.

Школлаштэ учэничэский организацийым сайлымаш тӱҥалын

ВЛКСМ ЦК дэн Наркомпрос пэлэ кыдалаш да кыдалаш школласэ учэничэский организаций нэргэн у положэньым ыштэныт.

Визымышэ, кудымышо да шымышэ класслаштэ тунэмшэ-шамыч классный погынымашыштэ старостам сайлат. Старостан обязанностьшо-шамыч тыгай улыт: тудо классыштэ дэжурствым организоватла, урокышто кӱлшӧ нагльадный пособийшамыч лийышт манын тыршэ, туныктышылан модышым, прогулкым, экскурсийым организоватлаш, школьный пайрэмым эртараш полша.

Староста шкэ пашажым школ дирэктор дэн классный руководитэльын вуйлатымышт почэш шуктэн шога.

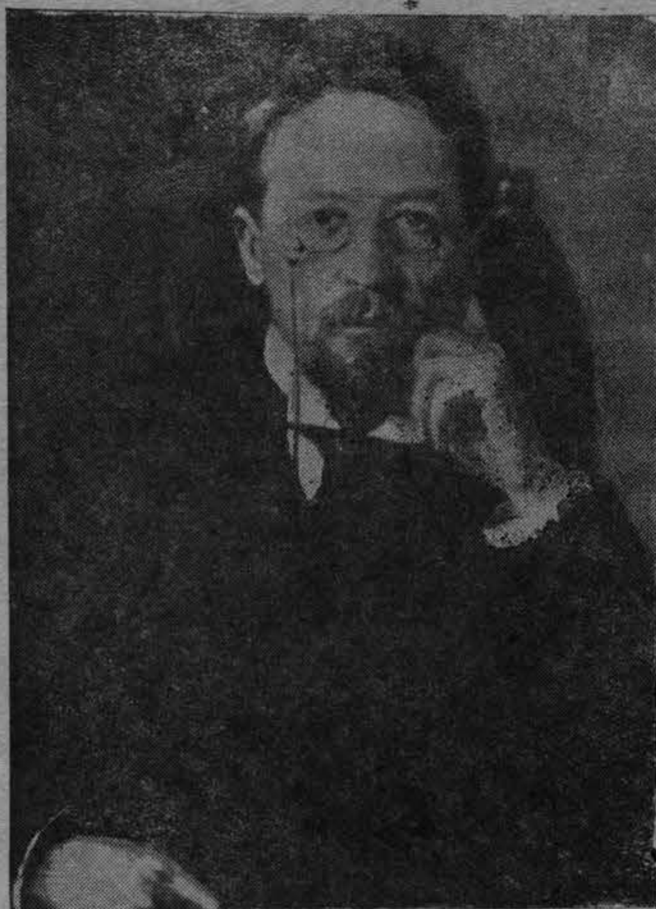
Кандашымышэ, индэшымышэ, лумышо класслаштат староста-шамыч классный погынымашыштак сайлалтыт да старостатыш ушнат. Старостат шкэ коклажэ гыч вуйлатышым сайла.

Старостат сай тунэмшашлан социалистичэский сэрэвнованийым организоватла, почэш кодшо-шамычлан полша, тунэмшэ-шамычым тӱрлӧ кружоклашкэ пурта, пырдыж газэт дэн журналым луктэш, школышто художэствэнный постановко, доклад да выставкэ-шамычым организоватла, тэатрыш, музэйыш, лэкций колышташ коллэктивно коштмашым организоватлат, школышто оборонный да физкультурный пашам виктарэн шога.

Старостат дирэкторын да комсомол организацийын вуйлатымышт почэш пашам ышта.

Староста-шамычым сайлымаш тӱҥалын. Сайлымаш 1938 ийын 10 фэвральлан пытыман.

Антон Павлович Чэхов

Мэмнан йоча-шамыч коклагыч шукышт Антон Павлович Чэховым пэлат, тудын чаплэ произвэдэньыжэ шамычым лудыныт.

Антон Павлович Чэхов— знамэнитый руш писатэль. Тудо 1860 ий 29 йанварьыштэ изи торговой йэшэш шочын. Кугу писатэльын йоча годсо илышыжэ шэнгэлан кодшо, мэщан йэшэш эртэн.

Антон Павловичын 17 ийаш улмыжо годым тудын ачажэ пэш чот разоритлалтын да торгаймыжымат чарнэн. Тунам Антон Павловичлан йӧсӧ илыш чакланэн.

Самырык Чэхов Таганрогский гимназийым тунэм пытармэкыжэ Моско унивэрситэтын мэдицинский факультэтышкыжэ тунэмаш пурэн. Тидэ факультэтым 1884 ийыштэ пытарэн. Но тудо врач профэссийым налын огыл, утларакшым литэратур пашам ыштэн. Талантан авторын возымыжым журнал-шамыч йӧратэн пэчатлэныт.

1890 ийыштэ Чэхов Сахалин островыш кайа. Тидэ остров тунам кугыжан Российын каторга дэн ссылкэ вэржэ улмаш. Чэхов каторгыштэ илышэ шамычын илышыштым палэн налын да толмэкыжэ книгам возэн. Тидэ книга кугыжан правитэльствэ ваштарэш пэш кугу титаклымашым нӧлталын.

Чэхов тыгылай писатэль вэлэ огыл, тудо драматург улмаш. Тудын возэн кодымо пийэсыжэ-шамыч Моско тэатрлаштат кугу интэрэс дэнэ ончалтыныт.

Антон Павлович Чэховын произвэдэньыжым шэмэр калык йӧратэн лудэш. Калык вождь-шамыч-Лэнин дэн Сталин—Чэховын произвэдэньыжым шэргын аклэныт.

Йытын заводыш мийышна

Иккана мэмнан туныктышо Полушин Владимир Алэксандрович классыш пурыш да йоча-шамыч тачэ экскурсий дэнэ Торйал йытын заводыш кайэна,— маньэ. Мэ пэш куанышна. 7-шэ дэн 6-шэ классыштэ тунэмшэ-шамыч рат дэнэ шогалын чыланат школ гыч лэктын кайышна.

Завод лийшкэ шушаш годым заводын кугу трубажэ гыч шэм шикш койаш тӱҥальэ. Адак коклан кӱжгӧ йӱкшӧ мӱгыралта. Йоча-шамыч пэш йывыртэныт. Иатырышт тидэ заводым пэрвой кана ужыт.

Заводышко мийэн шуна. Ик пашазэ мэмнам завод кӧргыш пуртыш да йытын кылта гыч кузэ йытын муш лиймым ончыктылаш тӱҥальэ. Мэ тудын каласымыжэ почэш тэтрадышкына возэн налынна.

Вара паровой машин дэн динамо машиным ончаш пуртыш. Тидыжэ мланна физик урок тунэммэ годым пэш кӱлэш.

Кошкин Пэтр.

Торйал район, Куптӱр пэлэ кыдалаш школ.

ИАНДА ШОЛЭШ

(ОЧЭРК СЭМЫН)

Эр. Жап иктаж 7 час нарэ вэлэ. Но Пӧтйал пэлэ кыдалаш школышто тунэмшэ-шамыч иктын-коктын погынашат тӱҥалыныт. Туныктышо Софийа Фэдоровна дэн Марийа Даниловнат толыныт. Нуно тачэ школышто дэжурный улыт.

Тэлэ каникул эртарымэ планыштэ тачэ экскурсий дэнэ „Красный Стэкловар" йанда заводыш кайаш ончыктымо. Тунэмшэ-шамыч йанда кузэ ышталтмым палэн налаш кайшаш улыт.

Школышко тунэмшэ-шамыч чылан погынэн шуыч.

—Софийа Фэдоровна, мэ йолынак кайэна мо?—йодо ик тунэмшэ.

—Укэ, йолын кайашыжэ мӱндыр вэт—18 киломэтр лийэш. Имньэ дэнэ кайэна, Софийа Фэдоровна вашмутым пуыш.

—А м э м н а н школын имньыжэ иктэ вэлыс. Тынаржэ ик тэрыш она шыҥэ вэт,—пэлэштыш изи Толья.

—Мэ кум имньэ дэнэ кайэна: к о к имньыжым „У йал" колхоз пуа,— маньэ Софийа Фэдоровна. Шкэжэ тӱгӧ лэктэ. Шукат ыш эртэ, мӧнгэш пурыш.

—Ну, йоча-шамыч, кайышна,—пэлэштыш тудо:— имньэ толын.

Рвэзэ-шамыч пэш куанэн тарванышт. Куаныдэжат ок лий, вэт нуно йанда ыштымым ончаш эшэ пэрвой кана кайат.

Кэчэ поранҥрак гынат, йӱштак огыл. Тугэ гынат, эрэ тэрыштэ шинчэн йол кылма. Садлан йужо йоча-шамыч тэр гыч волэн, мутланэн-мутланэн тэр почэш куржыт. Йолышт ыра— адак шинчыт.

—Мый альэ йанда кузэ ышталтмым ужын ом ул, тачэ ындэ ужам,—Васильйэв пэлэштыш.

—Мыйат ужын ом ул.

—Мыйат тугак,—кутыркалат йоча-шамыч.

Пӧтйал тораш кодо. Сотнурышкат шуыч. Сотнурым эртымэк, кум имньэ-шамыч пӱнчэрыш кудал пурышт.

„По военной дороге
Шел в борьбе и тревоге
Боевой восемнадцатый
год..."—

йоча-шамычын муро йӱкышт пэрэн шогышо пӱнчэрым шэргылтарыш.

—Эх, пӱнчэржэ могайэ! Шӱлаш поснак куштылгын чучэш,—Николайэв Борис ойла.—Мый чодрам моткоч йӧратэм.

* * *

Чодрат шэнгэлан кодо завод пуч койаш тӱҥальэ. Тэвэ элэктростанций койэш, тӱньык гычшэ „пуф", „пуф" шоктэн шикш лэктэш. Элэктростанций дэч йӱдвэлкыла „Красный стэкловар" йанда завод койын шинча. Туштак пашазэ-шамычын посьолкышт. Тэвэ клуб, магазин, школ. Умбалнырак йоча площадкэ койэш. Посьолкым кэчэ лэкмаш дэн кэчывал йымал вэл гыч шуйналт вочшо, кугу йэр авыра. Ирым-йыр шэмын-ужаргын койшо чодра лӱшка.

Тунэмшэ-шамыч посьолкыш пурышт да Софийа Ф э д о р о в н а п о ч э ш „Красный стэкловар" завод управлэньэ пӧрт дэк ошкыльыч.

—Вучалтыза, мый разрэшэнийым налын лэктам,— Софийа Фэдоровна пэлэштыш да пӧртыш пурэн кайыш. Изиш жап эртымэкэ, разрэшэньым налын лэктэ.

—Ну, йолташ-шамыч, мужыр дэнэ шогалза, тышкэ пурэна,—пэлэштыш тудо. Чыланат мужыр дэнэ ратыш шогалын заводыш ошкыл пурышт. Нуным тэхнорукын замэститэльжэ Шэптов П. йывыртэн вашлийэ.

—Ну вот, шольым шамыч, ындэ мэ тыштэ йанда кузэ ышталтмым ончэн лэктына, —ойла тудо.— Айдыза почэшэм.

Йоча-шамычым смэсь ыштымэ вэрыш вӱдэн кайыш. Рвэзэ-шамыч Шэптов йолташ йыр куткыла чумыргэн колышташ тӱҥальыч.

—Тэ икшывэ-шамыч, йанда кузэ ышталтмым эшэ огыда шинчэ. Мый тыланда умылтарэм. Эн пэрвойак ошмам, сульфатым, шӱйым, извэстым иктыш варэн смэсым ыштат. Смэсь тидэ вэрэш ышталтэш,—тудо парньаж дэнэ ончыктыл ойла. А варажым сэдэ смэсьэтым тэвэ тидэ кугу комакаш оптат. Комакаш смэсь лэва. Ужыда, тэвэ йандау кузэ шолэш. Варажэ пашазэ-шамыч лэвышэ йандам станокыш опталыт. Тужэчын лэвышэ йанда клэнча (бутылкэ) форман лэктэш. Тидэ йанда чумыркам, тэвэ ончыза, клэнча форман вэс станокыш шындат, тушко воздухым на

(Мучаш 4-шэ могырышто).

ШКЭНАН РЭСПУБЛИКЫШТЭ

ЛОМЫЖЫМ ПОГАТ

Кумыжйал пэлэ кыдалаш школышто тунэмшэ-шамыч шошо агалан йамдылалтмаштэ колхоз - шамычлан ййан полшат. Нуно колхозлаштэ ломыжым погат. Эн чотшо пионьэр-шамыч: Завойскин, Максимов, молат ойыртэмын чот полшат. Пионьэр-шамыч вий дэнэ чылажэ 30 цэнтнэр ломыжым погымо.

Николайэв Ал.
Морко район.

* * *

Тыгак Йошкар-Оло район, Нужйал тӱҥалтыш школышто тунэмшэ - шамыч Кашкова Йэлэна дэн Смирнова Катьа 24 йанварыштэ „Звэзда" колхозлан (Нужйал йалсовэт) ломыжым погэн пуышт. Моло тунэмшэ - пионьэр шамычланат колхозлан шошо агалан йамдылалтмаштэ вийан полшэн шогыман.

А. Спичкин.

Кожлайэр пэлэ кыдалаш школышто тунэмшэ - пионьэр шамыч каныш кэчын колхозлан ломыжым погаш полшат. Тэвэ VI классыштыжэ тунэмшэ Архипов А. дэн Григорьйэв „Мастар вий" колхозлан 3 цэнтнэрым погэн пуэныт.

Сэргэйэв Алэксандр,
Морко район, Кожлайэр пэлэ кыдалаш школ.

* * *

Шошо агалан йамдылалтмаштэ мэ, тунэмшэ—пионьэр шамыч вийан полшэна. „Эр кэчэ" колхозышто улшо пионьэр-шамыч ломыж погаш посна пионьэр бригадым организоватлэн улына.

Кызыт бригадэ дэнэ кэчын пашам ыштэна. Шуко сурт дэч ик цэнтнэр гыч ломыжым погэн улына. Пырдыж газэт луктащ полшэна. Тидлан колхозник-шамыч пэш куанэныт.

Пэтров Васлий.
Ронго район, Руйа-сола пэлэ кыдалаш школ.

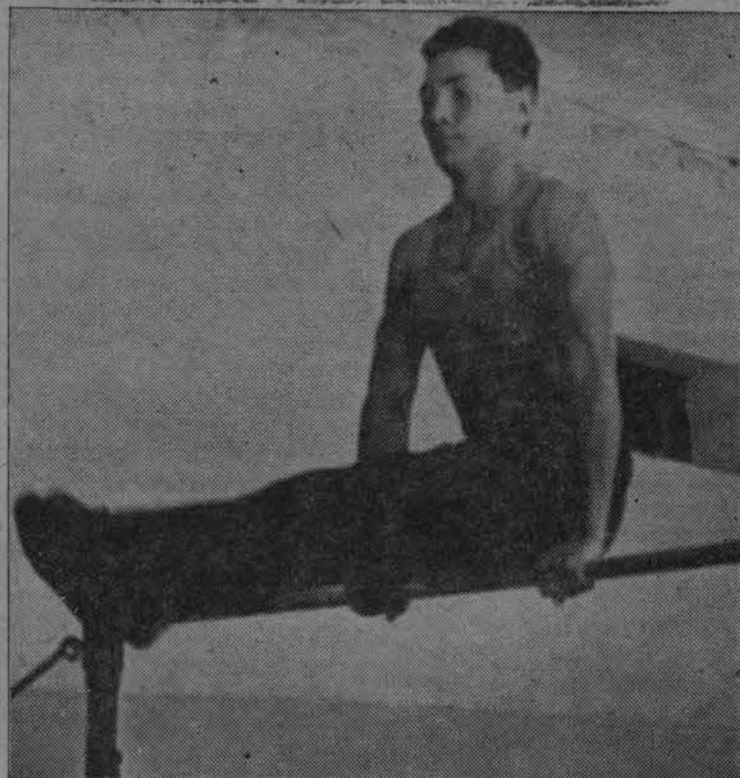
Помар кыдалаш школын (Звэнига район) 8-шэ классыштыжэ тунэмшэ, рэспубликысэ йоча спартакиадыштэ участвоватлышэ **Фэдорова Таньа.**

Микроскопым налмэ

Биологий урок годым тӱрлӧ насэкомый-шамычым, клэткэ-шамычын кузэ ыштaлтмыштым тунэмаш мэмнан школышто нимогай приборат укэ ыльэ. Сандэнак тунэмшэ-шамыч кокла гыч йужышт кэлгын умлэн кэртын огыл ул. Тидэ мэмнан ик ситыдымашна ыльэ.

Ындэ мэмнан дирэктырна А. Константинович шукэртэ огыл микроскопым налын кондыш. Мэ тидлан йывыртышна микроскоп мланна тунэмашна кугун полша.

Сэргэйэв Саньу.
Сотнур район, Кугу Корамас пэлэ кыдалаш школ.

Физкультурник гимнастикым ышта.

СВБ кружок почылто

Тэлэ каникул дэч вара школэшна СВБ кружокым организоватлышна. Кружокыш 30 тунэмшэ члэнлан возалтын. Нуно тидлан пэш куанэныт. Пэрвой заньатий „Иисус Христос лийын мо? тэмэ дэнэ эртыш. Тидэ кэчылаштак кокымышо заньатий лийэш.

Крӱжокым Плотников В. В. сай вуйлата. Кажнэ йодышлан умылтара.

Токмэтов Никита.
Оршанкэ район, Льулпан пэлэ кыдалаш школ.

Радио кружок почылто

Мэмнан школышто радио кружок почылто. Мэ радио тэхникым тунэмына. Туныктышо И. А. Стэпанов сай умылтара. Заньатийым расписаньэ почэш җапыштыжак эртара.

Кызыт рэпродуктор нэргэн тунэмына. Заньатий интэрэснэ эрта.

Комаров М. С.
Ронго район, Руйа-Сола пэлэ кыдалаш школ.

Литэратур кружок пашажым тӱҥалын

Мэмнан школышто альэ мартэн литэратур кружок нимогай пашамат ыштэн огыл. Заньатий ик канат эртаралтын огыл, кружокын паша планжат укэ ыльэ.

Шукэртэ огыл кружок вуйлатышылан комсомолка Маматовам сайлышна. Маматова пашаш комсомолкала пижэ. Эн пэрвойак организационно пашам ыштыш, вара заньатийым эртарыш. Заньатий интэрэснэ эртыш. Кружок члэн-шамыч чыланат толынат ыльэ.

Йамбарцэв И.
Параньга район, Куракино кыдалаш школ.

Кином ончышна

Мэ, тунэмшэ - пионьэр шамыч йара жапна годым тӱшкан кино ончаш коштына. Шукэртэ огыл „Послэдняя ночь" фильмым ончаш 30 тунэмшэ мийышна.

Тидэ фильмыштэ утларакшэ гэрой матросын талын кучэдалмыжэ пэш кэлшыш.

Сапожников Костьа.
Тошто-Торйал кыдалаш школ

Пионьэр комнат почылто

Шэрнур пэдучилищыштэ пионьэр - шамычлан посна комнатым почмо. Тидэ комнатыштэ мэ домино, шахмат, шашкэ, гальма, рыбаки модыш-шамыч дэнэ модын, газэт, журнал-шамычым лудын, патэфоным колыштын йара жапнам эртарэна. Пионьэр комнат почылтмылан мэ пэш чот куанышна.

Димитрэв Валэнтин.

30 тунэмшын ПВХО значокшо лийэш

Шукэртэ огыл школэш ПВХО куржокым организоватлышна. Тушко 30 тунэмшэ-шамыч возалтыч. Тунэмшэ - шамыч заньатийыш чыланат коштыт. Заньатийым мэдицин пашайэн-шамыч эртарат.

Вашкэ значоклан нормым сдатлаш тӱҥалына. Мэмнан оҥыштына ПВХО значок лийэш.

Загайнов Вачий.
Ронго район, Кужмарий пэлэ кыдалаш школ.

Карусэльыштэ модына

Йара жапна вэсэлан да культурно эртыжэ манын, шукэртэ огыл школ кудвэчэшна карусэлым ыштышна. Кызыт пэрэмэн жапым карусэлыштэ модын эртарэна.

Йара жапна вэсэлан эрта.

Арс. Фэдоров.
Пэктубай район, Чиркэ пэлэ кыдалаш школ.

Кайык пукшымашым организатлыза

Айдэмым, вольыкым гына нимогай йӱштат лӱдыктэн ок кэрт. Айдэмэ йӱштӧ вaштарэш кучэдалын, тудым сэнэн кэртэш. Вольык йӱштӧ годым шокшо вӱташ шылэш. Кайык-шамыч гына тулык сэмын, йӱштыштӧ кылмэн, шужэн коштыт. Вэт нунын кокла гыч шукышт мланна пайдалэ улыт. Садланак нуным пагалаш кӱлэш.

Мый кайык - шамычым пэш чаманэм. Олмапу укшэш йашлыкым шындэнам. Йашлыкыш кажнэ кэчын нӧшмым, моло тӱрлӧ кочкышым оптэм. Кайык-шамыч толыт да пэш куанэн кочкыт. Мланэм нуно кугу таум ыштат—тидыжак пэш шэргын шога. Утларакшэ мыйын олмапушкэм киса, ӧрш-кайык-шамыч толыт.

Йоча-шамыч, тэат кайыкым пагалыза. Шкэндан школэшда, мӧнгэшда кайык пукшымашым организатлыза.

Коростэльов Микуш.
Кузнэцово пэдучилищэ.

Кайыкым локтылыт

„Мэмнан йал пэш сатэран. Йал лишнак чодра уло. Садланак мэмнан йалышкэ тӱрлӧ кайык-шамыч толыт. Кайык - шамычым мэмнан йалысэ йоча-шамыч огыт пагалэ. Нуно кайыкым кучатат шӱшкыл кочкыт.

Тэвэ Шуар-Сола тӱҥалтыш школышто тунэмшэ Павлов Элэксэй дэн Актанайэв Пэтыр кажнэ кэчын лӧдӧ дэнэ изи кайыкым кучат да шӱшкылыт. Нуно изи огытыл, ындэ коктынат нылымшэ классыштэ тунэмыт.

Павлов дэн Актанайэв кайык кучышаш вэрчак школыш кэчым кодэн коштыт. Нинэ йоча-шамыч альэ кайыкын пайда пумыжым умылэн шуктэн огыт ул. Ончыкыжым изи кайык-шамычым чаманаш, нуным пукшаш кӱлэш. Павлов дэн Актанайэвлан тидым умлыман.

Васильэв Осып.
Ронго район, Руйа-Сола йалсовэт, Нӧллӧр йал.

Шахмат турнир

Шукэртэ огыл Сотнур район, Кугу Корамас пэлэ кыдалаш школышто шахмат дэнэ турнир эртыш. Пэрвой вэрым Байсуков Владимир нальэ.

Павлов Аркадий.

ЙАНДА ШОЛЭШ

МУЧАШ

сос дэнэ пуртат. Воздухшо йандам ӧрдышкат, пундашышкат чот шӱка, покшэланжэ йара вэр кодэш. Тыгэ клэнча лийын лэктэш...

Йоча-шамыч станокын пашам кузэ ыштымыжым пэш сайын ончэн нальыч. Варажым нуным Шэптов йолташ йанда клэнча-шамычым шуарымэ цэхыш наҥгайыш. Туштат йоча-шамыч пэш сайын ончышт, йодыштыч.

—А ик суткаштэ кунар клэнчам ыштэн лукташ лийэш? тунэмшэ-шамыч йодыт.

—Мэмнан пашазэ-шамыч смэнэ дэнэ пашам ыштат. Чылажэ ныл смэнэ уло. Суткалан 50 тӱжэм клэнча лэктэш. Но нунын кокла гыч бракат лийэш. Йӧрдымӧ клэнча-шамычым погэн уэш лэвыктэна. Тыгэрак мэмнан йанда арам огэш лий. Но бракым пы тараш мэ чот кучэдална.

Пашазэ-шамычын илыш условийышт эрэ сайэмэш. Мэмнан пашазэ-шамыч пашам капиталист заводысо сэмын суткаштэ 16-18 час дэнэ огыт ыштэ, а улыжат 6 час вэлэ ыштат. Нуным ындырышэ укэ, заводлан нуно шкэак оза улыт.

—Ончо, ончо Порис, ик бригадыжэ нормым 150 процэнтлан тэмэн! — изи Тольа Борисым тӱкэлтэн, показатэль оҥашкэ ончыктэн ойла.

—Эй, эша тый сайын ончэн от ул. Ончо тэвэ 208 процэнт! — Васильэв кычкыра.

Чынак могай ударнэ улыт!

—Тидэ смэнаштэ мэмнан бригадэ нормым 250 процэнт нарэ тэма,—ик бригадир станокышто пашам ыштышылак тунэмшэ-шамыч ӱмбак ончэн ойла.

—Мэ садыгак вуйым огына пу! вэс бригадысэ пашазэ кычкырал шындыш.

Тыгэ нуно пашам сорэвноватлэн ыштат.

Йанда шолэш... Клэнча почэш клэнча шочэш...

Фэдотов Йыван.

Ответственный редактор—К. А. ЛЭНСКИЙ.

Упол. Марлита № А—70. Тираж 19527 экз. Иошкар-Ола, Маргосиздатын 1-шэ типогр. ВЛКСМ Маробком орган. Савыктышэ „М.К."